

Užití interpretativních a jiných typů výroků v judikatuře Ústavního soudu

TOMÁŠ VALENTA*

Use of interpretative and other rulings in the case law of the Constitutional Court

Summary: This article focuses on the use of interpretative and other (i.e. additive and scope) rulings in the case law of the Constitutional Court. The introduction of each passage seeks to achieve a more precise description, or a definition of the analysed rulings. It is followed by a summary of the methodology used while identifying and analysing the relevant decisions, along with a description of the main reasons that led the Constitutional Court to adopt such rulings into its case law. The cornerstone of the article is an analysis of the use of such rulings; the total number of cases in which they were used, in what kind of proceedings the Constitutional Court resorts to them, what motivation lies behind their use, and how their use has developed in time. The article also mentions some of the more problematic aspects of the use of such rulings, their differences and the relation between them.

Keywords: atypical ruling, binding ratio decidendi, interpretative ruling, additive ruling, scope ruling

Ústavní soud (dále též „ÚS“) za více než pětadvacet let svého fungování rozšířil repertoár svých výroků ze zamítavých, vyhovujících nebo odmítavých a postupně začal přijímat atypičtější výroky, se kterými zákonodárce ani nepočítal.

Článek se zaměřuje právě na tyto atypické výroky, konkrétně výroky interpretativní, kterými se Ústavní soud snaží zajistit ústavně konformní výklad napadených ustanovení, aditivní, kterými hojí protiústavní stav vyslovením dodatečného pravidla, a tzv. rozsahové, kterými mění rozsah působnosti dané normy.

Kromě úvodních pasáží v každé části, které popisují, jak Ústavní soud k používání daných výroků dospěl, a částí, které usilují o definici a přesnější vymezení každého typu výroku, článek obsahuje přehled všech rozhodnutí, ve kterých se vyskytují, a snaží se vyvodit obecnější závěry o tom, v jakých situacích se k těmto výrokům Ústavní soud uchyluje.

Součástí přehledu jsou pouze nálezy, a nikoliv stanoviska. Ačkoliv je Ústavní soud ve své internetové databázi rozhodnutí označuje za interpretativní a v některých aspektech se výroky ve stanoviscích interpretativním výrokům opravdu podobají, fakt, že nejsou právně závazná a navenek působí pouze prostřednictvím nálezu, mě vedl k jejich vyřazení z celkového přehledu a hlavní oblasti zájmu článku.

Jednotlivé nálezy, které byly předmětem zkoumání, byly vyhledány primárně pomocí

databáze nalus.usoud.cz a jejích vyhledávacích nástrojů ve spojení s fulltextovým vyhledáváním v informačních systémech ASPI a Beck-online a jejich věcných rejstřících. Metodologie vyhledávání a klasifikace jednotlivých druhů výroků je pak blíže popsána u každé kategorie zvlášť.

Výroky interpretativní

Než se blíže zaměřím na samotné interpretativní výroky, považuji za nezbytné popsat cestu, po které Ústavní soud k jejich zařazení do svého arzenálu dospěl. Popis dílčích kroků připraví půdu k dalšímu rozboru používání těchto výroků a v jejich světle bude možné i určit, co se pod pojmem interpretativní výrok vlastně skrývá.

V těchto výrocích se spolu prolínají dva už tak úzce související principy přítomné v judikatuře Ústavního soudu. Jde konkrétně o zásadu priority ústavně konformní interpretace a o závaznost nosných důvodů rozhodnutí.

Priorita ústavně konformního výkladu a závaznost nosných důvodů rozhodnutí

Zásadu priority ústavně konformní interpretace přijal Ústavní soud za vlastní již poměrně brzy ve své rozhodovací praxi, poprvé ji vyjádřil v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 48/95¹

* Autor studuje na PF UK v Praze. Článek vznikl v rámci projektu SVV č. 260 363. E-mail: tomas.valenta98@gmail.com.

následovně: „V situaci, kdy určité ustanovení právního předpisu umožňuje dvě různé interpretace, přičemž jedna je v souladu s ústavními zákony mezinárodními smlouvami podle čl. 10 Ústavy České republiky a druhá je s nimi v rozporu, není dán důvod zrušení tohoto ustanovení. Při jeho aplikaci je úkolem soudů interpretovat dané ustanovení ústavně konformním způsobem.“² Od té doby se tato zásada v judikatuře Ústavního soudu pravidelně objevuje a Ústavní soud se na ni často odvolává.³ Je všeobecně přijímána⁴ i zahraničními ústavními soudy a vyplývá z principu *judicial self-restraint*,⁵ tedy sebeomezení ze strany soudu a zdržení se zásahu do pravomocí ostatních orgánů.

Dalším významným názorovým milníkem v judikatuře Ústavního soudu bylo přihlášení se k zásadě závaznosti nosných důvodů rozhodnutí.

O odpověď na otázku, jak interpretovat článek 89 odst. 2 Ústavy, resp. které části rozhodnutí jsou závazné a které ne, se brzy po vzniku Ústavního soudu rozpoutala diskuse. Ačkoliv panovala všeobecná shoda, že se závaznost týká pouze nálezů, a nikoliv usnesení, zastánci restriktivního a širšího pojetí závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu se nemohli shodnout na tom, kterým částem rozhodnutí přisuzovat závaznost.

Na straně zastánců restriktivního výkladu závaznosti rozhodnutí stáli například Vladimír Mikule a Vladimír Sládeček, podle kterých se rozhodnutím ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy rozumí pouze výrok nálezu a názory Ústavního soudu vyjádřené v odůvodnění jsou závazné jen pro něj samotný a pro jiné orgány veřejné moci „nejsou závazné právně, nýbrž jen silou své myšlenkové a názorové přesvědčivosti“.⁶

Větší část odborné veřejnosti se v současnosti kloní spíše k širšímu pojetí závaznosti rozhodnutí ÚS, tedy závaznosti nejen výrokové části, nýbrž i tzv. nosných důvodů rozhodnutí.⁷ Podle některých se tato otázka dá dokonce považovat už za ustálenou.⁸

Zvláštní podotázkou v rámci diskuse o závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu je i otázka, zda tato, resp. jejich nosné důvody, přijatá při kontrole norem, zavazují i zákonodárce. I v této otázce se doktrína kloní k názoru, že tomu tak je.⁹

K závaznosti nosných důvodů pro zákonodárce, resp. pro normotvůrce se Ústavní soud poprvé explicitně vyslovil v rámci „derogačního tenisu“ s vládou a Ministerstvem financí. V sérii nálezů sp. zn. Pl. ÚS 3/2000, Pl. ÚS 8/02 a Pl. ÚS 2/03¹⁰ řešil Ústavní soud návrhy na zrušení právního předpisu, konkrétně vyhlášky Ministerstva financí a nařízení vlády týkajících se regulace nájemného. Prvním z těchto nálezů zrušil Ústavní soud napadenou vyhlášku Ministerstva financí č. 176/1993 Sb. pro rozpor, mimo jiné, s čl. 11 odst. 1 Listiny. V dalším řízení, vedeném pod sp. zn. Pl. ÚS 8/02, byl napaden cenový výměr Ministerstva financí obsahově velmi podobný výše uvedené vyhlášce, který Ústavní soud shledal rozporným s ústavním pořádkem z v podstatě těch samých důvodů, jako tomu bylo ve věci sp. zn. Pl. ÚS 3/2000. V průběhu řízení byl tento výměr ještě pozměněn dalším výměrem Ministerstva financí, a Ústavní soud tak v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 8/02 shledal, že již potřetí řešil shodnou úpravu, a to „poprvé formou vyhlášky, podruhé a potřetí formou výměru“.¹¹ Toto nerespektování dřívějších právních názorů Ústavního soudu ze strany Ministerstva financí tak podle Ústavního soudu představuje porušení Ústavy, konkrétně článku 89 odst. 2, tedy že vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny osoby a orgány.¹²

K výslovnému přihlášení se k závaznosti nosných důvodů rozhodnutí došlo až ve třetím „setu“, tedy v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 2/03, ve kterém Ústavní soud přijal za vlastní názor, že „závazný není jenom výrok rozhodnutí, ale i odůvodnění, resp. ty jeho části, které obsahují „nosné“ důvody“.¹³

¹ Všechna citovaná rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na webových stránkách nalus.usoud.cz, tato databáze představovala i hlavní zdroj pro vyhledávání rozhodnutí ÚS.

² Nález Ústavního soudu ze dne 26. 3. 1996, sp. zn. Pl. ÚS 48/95.

³ FILIP, J. – HOLLÄNDER, P. – ŠIMÍČEK, V. *Zákon o Ústavním soudu*. 2. vydání. Praha 2007, str. 421.

⁴ KÜHN, Z. Je Parlament ČR vázán odůvodněním nálezů Ústavního soudu ČR? *Právník*, 2000, č. 8, str. 721–736.

⁵ KÜHN, C. D., str. 723.

⁶ MIKULE, V. – SLÁDEČEK, V. O závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu. *Bulletin advokacie*, 1995, č. 8, str. 47.

⁷ Například GÜTLER, V. K vykonatelnosti a vynutitelnosti rozhodnutí Ústavního soudu. *Právník*, 2015, č. 11, str. 968; KÜHN, C. D., str. 734;

PROCHÁZKA, A. Závaznost rozhodnutí Ústavního soudu. *Bulletin advokacie*, 1995, č. 8, str. 34; DOSTÁL, M. – LANGÁSEK, T. – POSPIŠIL, I. – WAGNEROVÁ, E. *Zákon o Ústavním soudu: Komentář*. Praha 2007, str. 285.

⁸ VÝBORNÝ, M. Závaznost a nezávaznost rozhodnutí Ústavního soudu. In: *Sborník ze vzpomínkové konference k 20. výročí Ústavního soudu České republiky*, Brno, str. 71–77.

⁹ Pro podrobnější zdůvodnění srov. KÜHN, C. D., str. 721 a násl.

¹⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 6. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 3/2000, nález Ústavního soudu ze dne 20. 11. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 8/02, nález Ústavního soudu ze dne 19. 3. 2003, sp. zn. Pl. ÚS 2/03.

¹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 11. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 8/02.

¹² Tamtéž.

¹³ Nález Ústavního soudu ze dne 19. 3. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 2/03.

První interpretativní výrok

Na tento názorový vývoj pak navazuje nálezh sp. zn. Pl. ÚS 41/02, ve kterém byl ve spojení se zamítavým výrokem vysloven první interpretativní výrok Ústavního soudu,¹⁴ a to ve znění: „II. Prověřování obhájců v trestním řízení za účelem seznamování se s utajovanými skutečnostmi bezpečnostní prověrkou Národním bezpečnostním úřadem je v rozporu s čl. 37 odst. 3, čl. 38 odst. 2, čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a s čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.“¹⁵ Jak se ukáže v následujících kapitolách, tento výrok je po formální stránce typickým představitelem výroků interpretativních.

Ústavní soud v posuzovaném případě zkoumal ústavnost prověřování obhájců v trestním řízení za účelem seznámení se s utajovanými informacemi bezpečnostní prověrkou a napadené ustanovení ústavně konformně vyložil. V závěru odůvodnění se Ústavní soud výslovně přihlásil k prioritě ústavně konformního výkladu a nepřímou také k jeho závaznosti pro soudy a další státní orgány, tedy k závaznosti nosných důvodů. Výklad čl. 89 odst. 2 Ústavy, podle kterého by ústavně konformní výklad nebyl závazný, by podle Ústavního soudu „činil rozhodnutí Ústavního soudu právně bezobsažnými, případně i matoucími, a nutil by zároveň Ústavní soud k postupu, jenž se jeví ve svých důsledcích absurdní a neudržitelny: nespolehat na možnost ústavně konformní interpretace, opustit princip *judicial self restraint* a v případě sebemenší možnosti ústavně rozporné interpretace napadeného předpisu jej zrušit“.¹⁶

Co stojí za zmínku, je také fakt, že Ústavní soud pak jednou větou shrne použití interpretativního výroku, aniž by jej jakkoliv odůvodnil, a to navzdory tomu, že se jedná o první užití výroku tohoto typu, pro který kromě toho neexistuje výslovné zákonné zmocnění, což ve svém odlišném stanovisku shrnul soudce Vojen Güttler následovně: „[Ústavní soud] jednal – po mém soudu – příliš aktivisticky

a vybočil tak z mezí, jež mu jsou Ústavou a zákonem o Ústavním soudu dány. V této souvislosti lze toliko dodat, že jde o průlomový výrok, který dosud v historii Ústavního soudu České republiky nezazněl.“¹⁷ Případnost jeho kritiky na adresu domnělého aktivismu Ústavního soudu je mimo oblast zájmu článku, nicméně absence podrobnějšího odůvodnění přijetí takového výroku je bezpochyby zarážející.

Co je to „interpretativní výrok“?

Předtím než se zaměřím na užití interpretativních výroků v praxi, je potřeba zodpovědět zásadní otázku, co to vlastně interpretativní výrok je. Na domácí vědecké scéně se zatím neobjevila jednotná definice, nicméně za interpretativní bývají označovány například výroky, do kterých byl zařazen „z množiny nosných důvodů plynoucí základní ústavní princip“,¹⁸ nebo jak je označil sám Ústavní soud ve věci Pl. ÚS 41/02, „zamítavé výroky s interpretativní argumentací“.

Po rozboru jednotlivých nálezů s interpretativními výroky¹⁹ a jejich odůvodnění zjistíme, že tyto jsou přijímány téměř výhradně v řízení o kontrole norem v kombinaci se zamítavým výrokem. Jejich účelem je tak osvětlit ústavně konformní interpretaci napadeného ustanovení, kterou Ústavní soud našel, a zajistit, že bude dané ustanovení orgány veřejné moci aplikováno ústavně konformně.²⁰

To nás přivedlo k pohybkám, které Ústavní soud k přijímání interpretativních výroků vedou. Ačkoliv je v odůvodnění prvního interpretativního výroku explicitně nevyjádřil, hned ve druhém poskytl vodítko, které tyto pohybký vyjasňuje. V řízení vedeném pod sp. zn. Pl. ÚS 45/04 Ústavní soud zrušil napadené ustanovení (čímž je tento nálezh mezi nálezy s interpretativními výroky atypický, viz níže) a zrušující výrok doplnil výrokem interpretativním, jehož účelem bylo zdůraznit nosné důvody rozhodnutí v situaci, ve které nebyla ani po zrušení napadeného ustanovení právní úprava jednoznačná. Výrok tak měl zabránit

¹⁴ Ačkoliv tento bývá často označován za první interpretativní výrok, není tomu tak. Prvním nálezem, který obsahoval výrok tohoto druhu, byl nálezh sp. zn. Pl. ÚS 173/95 ze dne 11. 7. 1996, přijatý v řízení o ústavní stížnosti fyzických osob proti rozhodnutí katastrálního úřadu. Mezi důvody, proč bývá opomíjen, patrně patří fakt, že byl ani ne rok po svém přijetí překonán stanoviskem pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 4/97. Již tento výrok se, jako mnoho jeho následovníků, dočkal při svém přijetí kritiky ze strany disentujícího soudce, a to pro absenci zákonného zmocnění k vydání takového výroku. Pro jeho celkovou atypičnost a krátký život budu v souladu s většinou za první interpretativní výrok označovat výrok v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 41/02.

¹⁵ Nálezh Ústavního soudu ze dne 28. 1. 2004, sp. zn. Pl. ÚS 41/02.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Nálezh Ústavního soudu ze dne 28. 1. 2004, sp. zn. Pl. ÚS 41/02, odlišné stanovisko soudce JUDr. Vojena Güttlera.

¹⁸ Nálezh Ústavního soudu ze dne 28. 1. 2004, sp. zn. Pl. ÚS 41/02, velmi podobně v nálezu Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 45/04.

¹⁹ Tyto nálezy budou i s dalšími podrobnostmi uvedeny níže.

²⁰ Například bod 13 nálezu Ústavního soudu ze dne 29. 9. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 16/08.

„aplikaci práva [ze strany orgánů veřejné moci] v rozporu s principy, které vedly ke zrušení příslušného zákonného ustanovení“.²¹

Vezmu-li v potaz vše výše uvedené, mám za to, že pro další práci s interpretativními výroky je použitelná následující definice: Interpretativní výrok je takový výrok Ústavního soudu, který obsahuje pravidlo zajišťující ústavně konformní interpretaci napadených nebo pro danou věc zásadních ustanovení.

Interpretativní výroky v judikatuře Ústavního soudu

Nyní, po získání lepší představy, co se skrývá pod pojmem interpretativní výrok a jaké důvody obvykle vedou k jeho přijetí, se mohu zaměřit na to, jak jsou interpretativní výroky v praxi používány.

Předtím je ovšem nutno přesněji vymezit množinu rozhodnutí, která jsou pro tuto práci relevantní. Při vyhledávání interpretativních výroků v databázi nalus.usoud.cz zjistíme, že rozhodnutí s takovým výrokem databáze obsahuje 58.²² Není ovšem možné všechna bez dalšího převzít, naopak je nutno podrobit je bližšímu přezkumu a vyřadit ta nepodstatná.

V první řadě je třeba vyloučit rozhodnutí, která sice podle databáze obsahují interpretativní výrok, ale ve skutečnosti pouze ruší už neplatný zákon, tedy vyslovují protiústavnost napadených, již neplatných ustanovení. Výjimku samozřejmě představuje situace, kdy by byl Ústavním soudem přijat výrok, který by splňoval definici interpretativního výroku, ale týkal se již neplatného ustanovení. V ostatních případech je bohužel nutno konstatovat, že se sice jedná o problematiku zajímavou, nicméně pro následující úvahy nemají tato rozhodnutí většího významu.

Další skupinou jsou stanoviska pléna Ústavního soudu, která jsou v databázi nalus.usoud.cz také označována jako interpretativní. Kvůli jejich specifické povaze, dané především jejich interní závazností, odlišnou podobou výroku v nálezů a dalšími faktory jsem se rozhodl je z oblasti zájmu článku vyřadit.

Tímto omezením nám zůstala už sice užší skupina rozhodnutí, která jsou v databázi označena tak, že obsahují výroky interpretativní, ale i ta vyžaduje další rozbor. Je tu

menší skupina nálezů, které jsou buďto za interpretativní pouze označeny, nebo se za interpretativní označit dají, ale svou povahou vyžadují spíše zařazení do zvláštní skupiny, a to do skupiny tzv. výroků rozsahových.²³ Těm bude, stejně jako výrokům aditivním, věnována zvláštní kapitola.

Konečně posledním zpřesněním bude vyřazení výroků také označených za interpretativní, ale přijatých v řízení o rozsah kompetencí státních orgánů a místní samosprávy. Ty sice interpretují ustanovení podstatná pro konkrétní věc, nicméně u těchto výroků to vyžaduje podstata sporu, který mají vyřešit, a nedají se proto označit za výroky interpretativní.

Nyní je možné se blíže zaměřit na jednotlivá rozhodnutí, která obsahují interpretativní výroky.

Při podrobnějším prozkoumání nálezů v tabulce 1 dospějeme k několika poznatkům:

- Interpretativní výroky jsou téměř výhradně přijímány v řízení o kontrole norem (vyjma atypického nálezů II. ÚS 173/95), a to kontrole konkrétní, s tím, že převážnou většinu těchto řízení iniciuje soud podle čl. 95 odst. 2 Ústavy, pouze v jednom případě podal návrh na zrušení právního předpisu senát ústavního soudu v souvislosti s řízením o ústavní stížnosti a v jednom případě šlo o nález přijatý v řízení o ústavní stížnosti.
- Ve většině případů je návrh na zrušení zákona nebo jiného právního předpisu zamítnut a zamítavý výrok je doplněn výrokem interpretativním. Výjimku tvoří nález sp. zn. 45/04 Pl. ÚS a nález II. 173/95, o jejichž atypičnosti již bylo pojednáno výše.
- Pro výše uvedené se nabízí vysvětlení, že v případě konkrétní kontroly norem Ústavní soud na konkrétním „příběhu“ mnohem lépe vidí protiústavnost způsobenou nesprávnou interpretací a aplikací, kterou pak konfrontuje se svým ústavně konformním výkladem dané normy. Výsledkem toho je interpretativní výrok. Tento závěr by podporoval fakt, že ačkoliv od roku 2003 do roku 2018 podaly soudy celkem 236 návrhů na zahájení řízení podle § 64 zákona o Ústavním soudu a ostatní navrhovatelé těchto návrhů podali 277,²⁴ osm z deseti řízení, jejichž výsledkem byl

²¹ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 45/04.

²² Náležely byly vyhledávány jak s pomocí vyhledávacích nástrojů databáze nalus.usoud.cz, tak pomocí fulltextového vyhledávání v informačním systému ASPI, příp. rešerší literatury; pro celkový počet rozhodnutí Ústavního soudu a omezené možnosti vyhledávání je možné, že se nezdařilo najít všechny nálezy s výroky pro práci relevantními, drtivá většina z nich by ale v práci obsažena být měla.

²³ Přebírám zde označení, které Ústavní soud použil v nálezů ze dne 23. 8. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 16/15, bod 30.

²⁴ HUDCOVÁ, D. Roční statistické analýzy 2018. In: *Ústavní soud* [online]. 27. 10. 2019, str. 18. Dostupné na <https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/ustavni_soud_www/Statistika/VSA_2018-final.pdf>. Pozn. autora: Pod řízení iniciované soudy zahrnují i řízení o kontrole norem iniciované senátem nebo plénem Ústavního soudu.

Tabulka 1 Interpretativní výroky

Spisová značka	Typ řízení	Iniciátor řízení ²⁵	Výrok	Etapa soudu	Disentující soudci ²⁶
II. ÚS 173/95	ústavní stížnost	fyzická osoba	interpretativní	první ÚS	1
PI. ÚS 41/02	kontrola norem	soud	zamítnuto, interpretativní	druhý ÚS	1
PI. ÚS 45/04	kontrola norem	senát ÚS	vyhověno, interpretativní	druhý ÚS	0
PI. ÚS 78/06	kontrola norem	soud	zamítnuto, interpretativní	druhý ÚS	0
PI. ÚS 12/06	kontrola norem	soud	zamítnuto, odmítnuto, interpretativní	druhý ÚS	0
PI. ÚS 16/08	kontrola norem	soud	zamítnuto, interpretativní	druhý ÚS	0
PI. ÚS 15/12	kontrola norem	soud	zamítnuto, interpretativní	třetí ÚS	0
PI. ÚS 49/10	kontrola norem	soud	zamítnuto, interpretativní	třetí ÚS	2
PI. ÚS 35/11	kontrola norem	soud	zamítnuto, interpretativní	třetí ÚS	2
PI. ÚS 39/13	kontrola norem	soud	zamítnuto, interpretativní	třetí ÚS	1

Zdroj: autor za použití databází *nalus.usoud.cz*, *ASPI* a *Beck-online*

interpretativní výrok, inicioval soud podle čl. 95 odst. 2 Ústavy a jedno senát Ústavního soudu.

- d) První interpretativní výrok byl sice přijat již za prvního Ústavního soudu a už tehdy se proti němu vyslovila soudkyně Iva Brožová, během necelého roku byl ale překonán stanoviskem pléna (viz poznámka pod čarou č. 14). Další interpretativní výrok byl přijat až za druhého funkčního období Ústavního soudu, během kterého bylo přijato šest interpretativních výroků, a ve třetím funkčním období byly přijaty zatím čtyři.
- e) Vzorek rozhodnutí je zatím příliš malý, aby bylo možné bez dalšího vyvodit nějaké definitivní, zobecňující závěry, nicméně lze vyznívat, že k přijetí praxe používání interpretativních výroků došlo až po výslovném přihlášení se jak k prioritě ústavně konformního výkladu, tak k závaznosti nosných důvodů rozhodnutí.²⁷ Je však nutné k tomuto zjištění přistupovat obezřetně a konfrontovat jej s odůvodněními jednotlivých nálezů. Při jejich bližším prozkoumání se však ukáže, že interpretativní výroky jsou velmi pravděpodobně

důsledkem výše naznačeného myšlenkového vývoje.

- f) Nesouhlas s praxí interpretativních výroků se objevil pouze u prvního takového výroku a poté u prvního výroku v druhém funkčním období Ústavního soudu; po zbytek tohoto období byly výroky přijímány bez námitek. K oživení opozice došlo až po personální obměně na Ústavním soudu, konkrétně v osobách nově přibývajících soudců Vladimíra Sládečka a Radvana Suchánka,²⁸ a nesouhlas s jejich používáním se tak ve třetím funkčním období Ústavního soudu opět vrací na scénu. Toto zjištění není příliš překvapivé, vezmeme-li v potaz, že například současný soudce Vladimír Sládeček již od začátku fungování Ústavního soudu zpochybňoval i závaznost nosných důvodů rozhodnutí, jednoho ze základních konstrukčních prvků používání interpretativních výroků. Zůstává otázkou, nakolik se tento nesouhlas v judikatuře projeví a zda budou dva soudci schopni zvrátit už 15 let trvající praxi Ústavního soudu.

²⁵ Iniciátor jakožto souhrnné označení pro navrhovatele i stěžovatele.

²⁶ Rozumějí se tím pouze disenty mířící na podobu výroku, tedy disenty proti interpretativnímu výroku jako takovému, ne například disenty nesouhlasící s věcným posouzením otázky.

²⁷ Vyjímaje po formální stránce poměrně spíše atypický výrok v nálezu II. ÚS 173/95, k němu poznámka pod čarou č. 14.

²⁸ Opakující se námitkou je nedostatek zákonného zmocnění Ústavního soudu pro použití takového typu výroků a zároveň i proměna postavení Ústavního soudu, který interpretativními výroky poskytuje závazný výklad zákonů, ačkoliv k tomu není Ústavou ani zákonem o Ústavním soudu zmocněn.

Výroky aditivní

Další zvláštní skupinou výroků užívaných Ústavním soudem jsou výroky aditivní. V otázce, co vlastně jsou ony aditivní výroky, panuje do jisté míry zmatek. Podle některých domácích autorů²⁹ se jedná o takový výrok, kterým Ústavní soud konstatuje protiústavnost, kterou v řízení shledal, a to nad rámec výroku zamítavého. Maartje de Visser popisuje aditivní výrok používaný italským ústavním soudem jako výrok, jehož prostřednictvím „ústavní soud prohlásí ustanovení za neústavní, pokud neobsahuje určité pravidlo, a fakticky toto chybějící pravidlo doplní, čímž zaplní právní mezeru“.³⁰

Aditivní, nebo interpretativní?

Výše uvedené vybízí k položení otázky: Jaký je vlastně rozdíl mezi interpretativním výrokem a „zahraničním“ pojetím aditivního výroku? Cíl je, jak koneckonců vyplývá z postavení Ústavního soudu jako orgánu ochrany ústavnosti, stejný: zajistit ústavnost předmětné právní úpravy. Zbývá zodpovědět otázku, jak a jestli vůbec se cesta, kterou se k tomuto cíli jednotlivé výroky ubírají, liší.

Jak bylo rozvedeno v předchozí kapitole, interpretativní výrok je přijat v situaci, kdy ustanovení zákona umožňuje různé interpretace, z nichž je jedna v rozporu s ústavním pořádkem, a jeho účelem je vyslovením pravidla zajistit ústavně konformní výklad takového ustanovení. Oproti tomu je aditivní³¹ výrok přijat v situaci, kdy je ustanovení zákona s ústavním pořádkem v rozporu, a jeho účelem je doplnit toto ustanovení o pravidlo, které zajistí jeho ústavní konformnost.

Momentem, který určí, zda se jedná o interpretativní, nebo aditivní výrok, je, zda Ústavní soud pouze objevil již existující ústavně konformní interpretaci, nebo zda protiústavní ustanovení doplní o pravidlo, které tuto protiústavnost zhojí. Tím se rozpor mezi interpretativním a aditivním výrokem alespoň zčásti redukuje na otázku, kudy vede hranice mezi nalézáním a dotvářením práva, resp. kdy Ústavní soud ještě interpretuje zákon a kdy už obohacuje právní řád o další normy. Zůstává však otázkou, jestli se tím situace doopravdy zjednodušila, nebo naopak.

Aditivní výroky v judikatuře Ústavního soudu

Databáze NALUS nám po zadání vyhledávání aditivních výroků ukáže tři nálezy, a to konkrétně nález sp. zn. Pl. ÚS 20/05 ze dne 28. 2. 2006, Pl. ÚS 6/10 ze dne 20. 4. 2010 a nález Pl. ÚS 9/07 ze dne 1. 7. 2010.³²

Co stojí za povšimnutí, je, že „tuzemskou definici“ splňují první a poslední jmenovaný nález, tedy ty, v nichž obsaženými výroky Ústavní soud označil nečinnost zákonodárce za protiústavní nad rámec zamítavého výroku. V řízení vedeném pod sp. zn. Pl. ÚS 6/10 ale Ústavní soud návrhu vyhověl a zrušující výrok doplnil o druhý výrok ve znění: „Obviněný bude vždy po vydání zprošťujícího rozsudku neprodleně propuštěn na svobodu. Stížnost státního zástupce proti rozhodnutí o propuštění obviněného z vazby na svobodu po vydání zprošťujícího rozsudku nemá odkladný účinek.“

Je zjevné, že oproti svým „českým aditivním kolegům“ se výrok II nálezu sp. zn. Pl. ÚS 6/10 liší jak tím, že nedoplňuje zamítavý výrok, tak tím, že je v něm nade vše pochybnost obsažena nová právní norma. Tím se blíží spíše „italskému aditivnímu výroku“, ale i od něj se na první pohled liší, protože napadené ustanovení ruší. Nicméně pokud se na tento případ zaměříme podrobněji, zjistíme, že se *de facto* jedná o výrok aditivní, ačkoliv ona mezera, kterou Ústavní soud překlenul novým pravidlem, byla vytvořena jím samotným, resp. derogačním výrokem.

Důvodem, proč Ústavní soud v tomto řízení nepoužil interpretativní výrok, ale uchýlil se k výroku aditivnímu, byla nemožnost ústavně konformního výkladu daného ustanovení.³³ Krom toho nemohl přistoupit k derogaci celého ustanovení už z toho důvodu, že návrhova- tel požadoval zrušení pouze části ustanovení, a to druhé věty, části za středníkem.

Celé napadené ustanovení, konkrétně § 74 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, znělo před zásahem Ústavního soudu následovně: „Odkladný účinek má pouze stížnost státního zástupce proti rozhodnutí o propuštění obviněného z vazby a stížnost stran proti rozhodnutí o připadnutí peněžité záruky státu. Byl-li však státní zástupce při vyhlášení takového rozhodnutí

²⁹ DOSTÁL – LANGÁŠEK – POSPÍŠIL – WAGNEROVÁ, c. d., str. 284.

³⁰ VISSER, M. D. *Constitutional review in Europe: a comparative analysis*. Oxford 2014. Pozn.: překlad autora. V tomto případě se nabízí otázka, jestli by nemělo jít spíše ne o jakoukoliv mezeru v právu, ale takovou mezeru v právu, která je svými důsledky protiústavní. Soud pak také napadené ustanovení neruší, ale doplní jej.

³¹ Po zbytek této kapitoly budu používat zkrácené označení „aditivní výrok“ pro aditivní výrok v pojetí italského ústavního soudu.

³² U aditivních výroků byla zvolena obdobná metoda vyhledávání jako u výroků interpretativních, tedy pomocí databáze NALUS a fulltextového vyhledávání v databázích ASPI a Beck-online

³³ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 4. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 6/10, bod 21.

přítomen, má jeho stížnost odkladný účinek jen tehdy, byla-li podána ihned po vyhlášení rozhodnutí; jde-li o propuštění z vazby po vyhlášení zprošťujícího rozsudku, má stížnost státního zástupce odkladný účinek jen tehdy, podal-li státní zástupce také odvolání proti rozsudku.“

Po zrušení druhé části věty za středníkem tak Ústavní soud v řízení namítanou protiústavnost nejen zcela nezhojil, dokonce by se dalo i říct, že ji možná ještě prohloubil. Tento nově vzniklý protiústavní stav nebylo možné zhojit ani prostřednictvím interpretativního výroku, i když se Ústavní soud v bodě 24 nálezu tváří, že se o interpretaci jedná, a proto došlo k přijetí aditivního výroku, který doplnil normu obsaženou v § 74 odst. 2, a spolu vytvořily ústavně konformní celek.

Pro ilustraci terminologické nejistoty může posloužit výrok, který je sice databází NALUS označen za interpretativní, odůvodněním Ústavního soudu za tzv. precedenční³⁴, ale jak se ukáže po bližším rozboru, nápadně připomíná aditivní výrok v italském pojetí. Jedná se o výrok III nálezu sp. zn. IV. ÚS 3102/08.

V tomto řízení se Ústavní soud vypořádával s ústavní stížností proti usnesení soudu, kterým byl zamítnut návrh na provedení oprav ve stálém seznamu voličů. Stěžovatel se domáhal zrušení napadeného rozhodnutí, kterým soud odmítl vymazat ze stálého seznamu voličů poznámku o překážce výkonu stěžovatelova volebního práva, a zrušení ustanovení zákona o volbách do Parlamentu České republiky, na jehož základě vzniklo omezení jeho volebního práva. Stěžovatel byl již dříve zbaven způsobilosti k právním úkonům, nicméně podle jeho názoru z tohoto faktu neplyne, že by nebyl schopen pochopit politickou situaci a není způsobilý volební právo vykonávat.

Ústavní soud dal stěžovateli zčásti za pravdu, a to konkrétně v tom, že při posuzování omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům je třeba vyvarovat se toho, aby byla dotčena osoba bez dalšího *de facto* zbavena volebního práva. Ústavní soud tuto myšlenku zahrnul i do výroku III v následujícím znění: „Při rozhodování o zbavení či omezení způsobilosti fyzické osoby k právním úkonům jsou obecné soudy povinny zvlášť posuzovat i to, zda je konkrétní osoba schopna porozumět smyslu, účelu a důsledkům voleb; své rozhodnutí v této věci pak

musejí řádně odůvodnit. Nerespektování této povinnosti, vyplývající nejen z ustanovení čl. 21 odst. 1 a 3 Listiny základních práv a svobod a čl. 3 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, nýbrž i z čl. 89 odst. 2 Ústavy, by pak nutně muselo vést k závěru o protiústavnosti takového rozhodnutí.“

V tomto případě se nejedná o interpretační výrok, jelikož nejde o kolizi více výkladů, z nichž by Ústavní soud prosazoval ten, který považuje za ústavně konformní. Podle mého názoru se nejvíce blíží výroku aditivnímu, a to z následujících důvodů: 1) Ústavní soud shledal, že určitý stav (postup obecných soudů) je protiústavní, 2) Ústavní soud doplnil tento stav určitým pravidlem vyjádřeným ve výroku, 3) toto pravidlo si klade za cíl zhojit protiústavnost doposud trvajících stavů. Celkově se však jedná o výrok atypický, což jeho zařazení příliš neusnadňuje.

Nezbývá než zakončit, že co se týče aditivních výroků, jejich nízký počet a terminologická nejasnost brání zevrubnějšímu přezkumu, který by umožnil činit obecnější závěry.

Výroky rozsahové

Poměrně opomíjenou, avšak zajímavou část tvoří tzv. výroky rozsahové.³⁵ Jedná se o takové výroky, kterými Ústavní soud zrušuje napadené ustanovení, nicméně pouze v určitém rozsahu, tj. upraví okruh adresátů normy. Terminologie se, co se týče tohoto typu výroků, ještě neustálila, jak dokazuje fakt, že soudci Radovan Suchánek a Jan Musil ve svém odlišném stanovisku k nálezu Pl. ÚS 28/13 označili v tomto řízení přijatý výrok za částečně derogační, částečně interpretativní,³⁶ zatímco Ústavní soud podobný výrok v jiném řízení označuje za rozsahový. Označení používané Ústavním soudem mi přijde výstižnější a srozumitelnější, a proto jej přebírám.

Dalo by se říci, že rozsahové výroky představují určitou alternativou pro výroky interpretační a aditivní. Zatímco v prvním případě Ústavní soud doplní normu pravidlem zajišťujícím ústavně konformní výklad normy, v druhém obecnou normu normou dodatečnou a tím zhojí neústavní stav v případě výroků rozsahových k tomuto zhojení dojde vyjmutím určité skupiny adresátů z působnosti obecné normy.

³⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 7. 2010, sp. zn. IV. ÚS 3102/08.

³⁵ Viz poznámka pod čarou č. 23.

³⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 7. 2014, sp. zn. Pl. ÚS 28/13, odlišné stanovisko soudců Radovana Suchánka a Jana Musila.

Čím jsou odlišné rozsahové výroky?

První z těchto výroků byl přijat v sérii nálezů přezdívaných „soudcovské platy“. Pro ilustraci a lepší představu, co se rozumí pod pojmem rozsahový výrok, nyní představím dva nálezy týkající se neústavnosti snižování platů soudců, z nichž je jeden běžným derogačním nálezem a druhý je nálezem s výrokem rozsahovým.

Prostým derogačním nálezem je například nález sp. zn. Pl. ÚS 13/99. Napadeným ustanovením byl § 1 zákona 268/1998 Sb., o odejmutí dalšího platu za druhé pololetí roku 1998 představitelům státní moci a některých státních orgánů, soudcům, státním zástupcům a členům prezidia Komise pro cenné papíry, ve znění účinném od 19. 11. 1998 do 25. 10. 1999, a to: „Představitelům státní moci a některých státních orgánů, soudcům, státním zástupcům a členům prezidia Komise pro cenné papíry další plat za druhé pololetí roku 1998 nenáleží.“

Ústavní soud vynesl výrok v následujícím znění: „V ustanovení § 1 zákona č. 268/1998 Sb., o odejmutí dalšího platu za druhé pololetí roku 1998 představitelům státní moci a některých státních orgánů, soudcům, státním zástupcům a členům prezidia Komise pro cenné papíry se v textu „představitelům státní moci a některých státních orgánů, soudcům, státním zástupcům a členům prezidia Komise pro cenné papíry další plat za druhé pololetí roku 1998 nenáleží“ zrušuje slovo „soudcům“ dnem vyhlášení nálezu ve Sbírce zákonů.“³⁷

V tomto případě Ústavní soud pouze zrušil část ustanovení, která podle jeho názoru byla v rozporu s ústavním pořádkem. Oproti tomu v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 34/04 již byla situace jiná.

Napadeným ustanovením byl v tomto případě § 2 zákona č. 425/2002 Sb. ve vztahu k ustanovení § 1 písm. h) téhož zákona, a to v následujícím znění: „Pokud podle zvláštního právního předpisu náleží osobám uvedeným v § 1 další plat, poskytnete se jim za první

a druhé pololetí roku 2003 jen ve výši poloviny částky, na kterou by jim jinak vznikl nárok.“³⁸

V této věci Ústavní soud rozhodl následovně: „Dnem vyhlášení tohoto nálezu ve Sbírce zákonů se zrušuje ustanovení § 2 zákona č. 425/2002 Sb., pokud se týká soudce okresního, krajského a vrchního soudu, Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu [§ 1 písm. h) zákona č. 425/2002 Sb.].“³⁹

Co je na těchto dvou výrocích zásadně odlišné, je, že v případě prvého Ústavní soud zrušil jednu položku z taxativního výčtu, v případě druhého rozhodl, že se obecné ustanovení neuplatní, pokud se týká určité skupiny adresátů. Mohlo by se zdát, že by v tomto případě elegantnější cestou bylo zrušení dílčích částí taxativního výčtu uvedeného v § 1, nicméně Ústavní soud nemohl zaprvé rozhodnout mimo petit a zadruhé by tento postup v případech, kdy se na taxativní výčet odvolávají i další části zákona, mohl vyprázdnit nebo *de facto* zrušit nenapadené právní normy obsažené v právním předpise.

Vezmeme-li si na pomoc mírně absurdní příklad, představme si, že by napadený zákon v prvním ze zde citovaných nálezů obsahoval další ustanovení, které by mohlo znít třeba: „Osoby vyjmenované v § 1 mají nárok na úhradu cestovních nákladů spojených s výkonem zaměstnání.“ Takové ustanovení se dá asi jen těžko považovat za protiústavní, byť by v kombinaci s napadeným ustanovením mohlo působit poměrně nemístně a zmatečně. Kdyby se však Ústavní soud rozhodl v § 1 zrušit slovo „soudci“, rozhodoval by mimo petit, a v tomto případě se tak rozsahový výrok zdá být přijatelnějším a šetrnějším nástrojem.

Rozsahové výroky v judikatuře Ústavního soudu

Ačkoliv se jim nedostává takové pozornosti jako výrokům aditivním či interpretativním, nejsou výroky rozsahové v judikatuře Ústavního soudu tak vzácným jevem, jak by se mohlo na první pohled zdát.⁴⁰

Tabulka 2 Rozsahové výroky

Spisová značka	Typ řízení	Iniciátor řízení ⁴¹	Výrok	Etapa soudu	Disentující soudci ⁴²
Pl. ÚS 34/04	kontrola norem	soud	rozsahový	druhý ÚS	0
Pl. ÚS 43/04	kontrola norem	soud	rozsahový	druhý ÚS	0
Pl. ÚS 6/05	kontrola norem	skupina senátorů	rozsahový	druhý ÚS	0
Pl. ÚS 16/09	kontrola norem	právnícká osoba	rozsahový	druhý ÚS	0
Pl. ÚS 36/11	kontrola norem	skupina poslanců	rozsahový	druhý ÚS	0
Pl. ÚS 28/13	kontrola norem	soud	rozsahový	třetí ÚS	3
Pl. ÚS 16/15	kontrola norem	soud	rozsahový	třetí ÚS	2
Pl. ÚS 9/15	vyslovení protiústavnosti	soud	rozsahový	třetí ÚS	2

Zdroj: autor za použití databází *nalus.usoud.cz*, *ASPI* a *Beck-online*

Stejně jako v případě výroků interpretativních je možné i u výroků rozsahových vyvodit z jejich rozboru několik závěrů:

- Rozsahové výroky, jak plyne ostatně už z jejich částečně derogací povahy, jsou přijímány v řízení o kontrole norem, převážně v konkrétní kontrole norem.
- Stejně jako u výroků interpretativních je většina řízení, ve kterých jsou rozsahové výroky vyřčeny, iniciována obecnými soudy podle čl. 95 odst. 2 Ústavy, nicméně jedná se o menší část než u výroků interpretativních. V tomto případě je zejména z důvodu většího podílu abstraktní kontroly norem obtížnější vyzorovat vliv konkrétního příběhu na podobu výroku, než tomu bylo u interpretativních výroků.
- Za prvního funkčního období Ústavního soudu nebyl přijat ani jeden takový výrok a jejich užívání začalo až v druhém funkčním období a pokračovalo ve třetím. Tím se rozsahové výroky podobají svým interpretativním příbuzným spolu s tím, že se odpor proti nim objevil až po skončení druhého funkčního období Ústavního soudu. Nepřekvapí, že autory odlišných stanovisek směřujících proti formálním náležitostem výroků jsou stejní soudci, jako tomu bylo u výroků interpretativních, a že jsou jejich námitky podloženy velmi podobnou argumentací, tedy absencí zákonného zmocnění pro Ústavní soud.

Úskalí rozsahových výroků

Problematickým aspektem těchto výroků je, že způsob, kterým zasahují do právního řádu, se výrazně liší od klasických derogací

výroků. Jejich následky se přímo neprojeví v textu právního předpisu. Bez přístupu ke zpoplatněným právníkům databázím, které relevantní judikaturu k daným ustanovením přiřazují, popř. vydání úplných znění předpisů,⁴³ je obtížné zjistit, nejen jak bylo určité ustanovení upraveno, ale zda vůbec bylo rozsahovým výrokem nějak dotčeno, což bezpochyby zasahuje do principu právní jistoty. Samozřejmě stojí za úvahu, jaká část obyvatelstva doopravdy nahlíží do Sbírky zákonů, tím spíše pokud jde o profesionály, kteří jsou vybaveni alespoň úplnými zněními zákonů. Nicméně například ve znění předpisů na webové stránce *Zákony pro lidi*, která se může pochubit velkou návštěvností zejména laické veřejnosti, se tyto změny nijak neprojeví.

Ústavní soud si tento rozpor uvědomil v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 16/15 a v bodu 30 odůvodnění připustil legislativně technickou problematičnost tohoto postupu. Zároveň ale v téže části odůvodnění vyslovil naději, že ke zhojení těchto legislativně technických nedostatků přispěje § 13 zákona č. 222/2016 Sb., o Sbírce zákonů a mezinárodních smluv a tvorbě právních předpisů vyhlášených ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv. Ustanovení § 13 tohoto zákona ukládá vydavateli povinnost zabezpečit legislativně technickou úpravu textu právního předpisu, který vyplývá z právních předpisů a nálezů Ústavního soudu. Je otázkou, jak s touto hrozenou rukavicí naloží Ministerstvo vnitra (vydavatel sbírky podle § 1 zákona) a zda se tyto úpravy budou vztahovat i např. na změny způsobené výroky rozsahovými, popř. interpretativními a aditivními.

⁴¹ Iniciátor jakožto souhrnné označení pro navrhovatele i stěžovatele.

⁴² Rozumějí se tím pouze disenty mířící na podobu výroku, tedy disenty proti interpretativnímu výroku jako takovému, ne například disenty nesouhlasící s věcným posouzením otázky.

⁴³ Například ÚZ č. 1297 – *Občanský soudní řád, Zvláštní řízení soudní, Rozhodčí řízení, Soudní poplatky, Mediace*. Ostrava 2019.

Navzdory výše zmíněnému problému může být tato „derogační chirurgie“ velmi užitečná a příhodná, jak se projevilo například u nálezu sp. zn. Pl. ÚS 9/15 s výrokem v následujícím znění: „Ustanovení § 10b odst. 1 písm. a) zákona č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, ve znění účinném do 30. června 2012, bylo v rozsahu, v němž ukládalo povinnosti nezletilým poplatníkům, v rozporu s čl. 32 odst. 1 ve spojení s čl. 4 odst. 4, čl. 3 odst. 1 a s čl. 11 odst. 1 ve spojení s čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.“ Jedná se sice o vyslovení protiústavnosti, tedy o jakousi derogaci do minulosti, nicméně z čistě technického hlediska tento výrok demonstruje, jak může rozsahový výrok zhojit neústavní stav a zároveň minimalizovat zásah do činnosti zákonodárce.

Vztah mezi interpretativními, aditivními a rozsahovými výroky

V návaznosti na výše předložené úvahy se nabízí otázka, jaký je či by měl být vztah mezi jednotlivými typy výroků. Budeme-li mít na paměti v úvodní části uvedené principy, jako princip *judicial self-restraint*, prioritu ústavně konformního výkladu a další, je možné zhruba načrtnout, jak by se měly jednotlivé výroky používat.

Posuzuje-li Ústavní soud návrh na zrušení zákona, jedna z prvních otázek v meritorním přezkumu by měla být, zda napadené ustanovení neumožňuje i další interpretaci, která by byla ústavně konformní. Pokud ano, měl by Ústavní soud tento výklad upřednostnit a přijmout spolu se zamítavým výrokem interpretativní výrok. Pokud taková interpretace možná není, přesouvá se přezkum na další rozcestí.

V té chvíli závisí rozhodnutí, mimo jiné, na tom, zda je v daném případě lepší (a možné) minimalizovat zásah do posuzovaného předpisu a vyjmout z působnosti dané normy skupinu adresátů. Pokud to možné není, měl by Ústavní soud přistoupit ke klasickému derogačnímu výroku.

Co se týče výroků aditivních, myslím, že by se jejich výskyt v judikatuře měl pokud možno minimalizovat pro jejich problematičnost, co se týče dotváření právních norem ze strany Ústavního soudu. Lze si pravděpodobně představit situace, kdy by aditivní výrok představoval nejlepší řešení jak z hlediska rychlosti napravení neústavního stavu, tak z hlediska minimalizace zásahu do působnosti moci

zákonodárné. Ani tak se ale nedomnívám, že by k takovému řešení měl Ústavní soud přistoupit i v obzvlášť závažných případech.

Závěr

Praxe používání interpretativních a rozsahových výroků se v judikatuře Ústavního soudu poměrně ustálila a i přesto, že se na Ústavním soudu objevují nesouhlasné hlasy, dá se předpokládat, že tyto výroky z nálezů Ústavního soudu nevyumizí. Pokud jde o jejich užívání, jde učinit několik zobecnění.

Výroky interpretativní, tedy výroky, které obsahují pravidlo zajišťující ústavně konformní interpretaci napadených nebo pro danou věc zásadních ustanovení, se v judikatuře Ústavního soudu poměrně zabydlely a ten k jejich používání přistupuje relativně bez zábran. Děje se tak takřka výhradně v řízení o kontrole norem, a to kontrole konkrétní, a přijímá je z drtivé většiny spolu se zamítavým výrokem.

V oblasti aditivních výroků nelze činit spolehlivé závěry, a to jak z důvodu výše popsané panující terminologické nejasnosti, tak velmi nízkého počtu nálezů s výroky takto označenými.

Rozsahové výroky, tedy výroky, kterými Ústavní soud zrušuje napadené ustanovení, ale pouze v určitém rozsahu, tj. upraví okruh adresátů normy, do určité míry následují výroky interpretativní. Také jsou vysloveny převážně v řízení o konkrétní kontrole norem (příp. o vyslovení protiústavnosti), a to v takovém, které inicioval soud podle čl. 95 odst. 2 Ústavy, ale i v řízení spojeném s řízením o ústavní stížnosti. Dva z nich však byly vysloveny i v řízení o abstraktní kontrole norem, čímž se od interpretativních výroků odlišují. V čem se jim však podobají, je, že proti jejich užívání existuje v řadách ústavních soudců opozice, která ve svých odlišných stanoviscích používá velmi podobnou argumentaci, jako tomu je u výroků interpretativních.

Celkově se článek zaměřoval na minoritní oblast judikatury Ústavního soudu, jedná se o zhruba 30 nálezů s atypickými výroky za celou dobu jeho fungování, což je v porovnání s celkovým množstvím nálezů zanedbatelné číslo.⁴⁴ Nicméně u užívání jak interpretativních, tak rozsahových výroků lze vysledovat určitou vzestupnou tendenci a je možné, že se tyto výroky začnou v rozhodnutích Ústavního soudu objevovat častěji. Otázkou zůstává, jak se na jejich užívání projeví opozice vůči nim v řadách ústavních soudců.

⁴⁴ Pro srovnání: Jen v letech 2016, 2017 a 2018 rozhodl Ústavní soud nálezem 245, 187 a 71 návrhů, s tím, že ještě nejde o konečná čísla. Zdroj: Hudcová, c. d., str. 17.